

Øyvind Olsholt og Ariane B. Schjelderup

Filosofi og etikk i barnehagen

2. utgave

CAPPELEN DAMM AKADEMISK

Innhold

Forord	9
Formålsbestemmelsen	11
Samfunnsmandat og verdigrunnlag	11
Første ledd	12
Omsorg og lek, læring og danning - samfunnsmandatet	12
Verdigrunnlaget	13
Andre ledd	14
Skaperglede, undring og utforskertrang	15
Ta vare på seg selv, hverandre og naturen	16
Grunnleggende kunnskaper og ferdigheter	16
Rett til medvirkning	17
Tredje ledd	17
Barndommens egenverdi	17
Trivsel og glede i lek og læring, trygghet og utfordring	18
Evnen til å diskriminere	19
Kapittel 1	
Filosofi	21
Filosofi og pedagogikk	21
Barndommen blir til	21
Filosofi og pedagogikk i antikken	22
Sokrates, Platon og Aristoteles	23
Sokrates	23
Fødselshjelperen Sokrates	24
Kampen mot relativismen	25
Filosofi er for voksne	26
Sokrates som pedagog	27
Sokrates' innflytelse	28
Platon	28
Betydningen av idealer	28
Å lære er å gjenerindre	30

Skjønnhet er lykke	31
Sjelen og samfunnet	31
Aristoteles	33
Et biologisk perspektiv	33
Slutninger på bakgrunn av erfaring	36
Logiske slutninger	37
Først gjøre, så forstå	38
Antikkens aktualitet	39
Middelalderen	40
Et religiøst verdensbilde	40
Sjelen er overordnet kroppen	41
Tro og viten	42
Å dannes inn i en tro	45
Religionskritikk og rammeplanen	48
Locke	48
Renessanse og opplysningstid	48
Erfaringsfilosofi	50
Å spille på lag med barnet	51
Erfaringsfilosofi og rasjonalisme	52
Rousseau	53
Natur versus kultur	53
Å lære av sine handlingers konsekvenser	55
Kant	56
Moralloven i meg og stjernehimmelen over meg	56
Mennesket former verden i sitt bilde	57
Struktur og plikt	58
Hegel	59
Dialektikkens spiral	59
Skillet mellom oppdragelse og dannelse	60
Læring gjennom møter med det fremmede	61
Hegels innflytelse: Marx	63
Kierkegaard	64
Å ta ansvar for sin egen eksistens	64
Objektive og subjektive sannheter	65
Å vekkes til undring gjennom fortelling	66
Dewey	67
Sannhet avhenger av nytteverdi	67
Deltagelse i egen læring	69
Arendt	71
Farene ved ikke å tenke	71
Det offentlige og det private	72
Krisen i utdannelsen	73

Kapittel 2

Filosofisk samtale 76

Invitasjon til filosofisk samtale 76

 Filosofi med barn-bevegelsen 76

 Barns og voksnes undring 77

 Tenkning som primærferdighet 78

 Tenker flere hoder bedre enn ett? 79

 Å bruke tid på filosofi 80

 Filosofi er kjærlighet til visdom 81

Eksempler på filosofiske samtaler i barnehagen 81

 «Hvorfor liker du å bli tatt bilde av?» 81

 To Petter Kanin-samtaler 82

 De to sirklene 87

 Den grønne frosken 89

 Argumenter for kannibalisme 90

Den filosofiske verktøykasse 91

 Spørsmål 92

 Svar 101

 Begrunnelse 104

 Relevans 105

 Observasjon og tolkning 106

 Moteksempler 106

 Sette ord på ting 107

 Variere aktiviteten 108

Beslektede samtaleformer 113

 Etisk veiledning 114

 Rådslagning 115

Danning og dannelse 117

 Danning og oppdragelse 117

 Filosofisk dannelse 119

Kapittel 3

Etikk 122

Innledning 122

Metaetikk 123

Normativ etikk 125

 Dygdsetikk 125

 Konsekvensetikk 126

 Pliktetikk 127

 Universalistisk og partikularistisk etikk 129

Anvendt etikk	129
Deduktivisme	130
Kontekstualisme	130
Koherens	130
Dialogfilosofi og nærhetsetikk	131
Fra tro via fornuft til følelser	131
Talsmenn for nærhetsetikk	131
Nærhetsetikk og relativisme	143
Etisk refleksjon over barnehagens verdigrunnlag	145
Rettighetskultur og pliktkultur	146
Humanisme og menneskerettigheter	147
Likeverd og medvirkning	148
Kapittel 4	
Filosofiske temaer	150
Språk og tanke	150
Det skjønne	153
Kunst og kunstsyn i utvikling	153
Å lære å verdsette det skjønne	155
De skjønne kunster	157
Det ondes og det godes problem	158
Kan barn snakke om ondskap?	158
Det ondes problem	159
Det godes problem	160
Sannhet	161
Korrespondanseteorien	161
Koherensteorien	163
Pragmatisk sannhetsteori	164
Sokrates og sannhet	165
Sannhet og fellesskap	167
Rettferdighet	168
For-dommer	170
Korrelasjon og kausalitet	170
Verdien av for-dommer	171
Både tvil og sikkerhet	173
Etterord	175
Litteraturliste	177